

Др Младенка Говедарица,*
Доцент Правног факултета,
Универзитет у Источном Сарајеву

ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ ЧЛАНАК
doi:10.5937/zrgfni1776287G

UDK: 347.932(497.11)

Рад примљен: 01.10.2017.

Рад прихваћен: 30.11.2017.

ПРАВО НА СУЂЕЊЕ БЕЗ ОДГАЂАЊА

Апстракт: *Право на суђење без одгађања постављено је као законско начело које се блиско веже за стандард разумног рока. Готово сва права стоје на начелу да се припреме за суђење и сама расправа пред судом морају обавити у што краћем времену како би задирање државне власти у лична права грађана било што мање (Кгарас, 1995: 128). Сходно томе, Закон о кривичном поступку Републике Српске чланом 13 предвиђа да осумњичени, односно оптужени има право да у најкраћем разумном року буде изведен пред независан и непристрасан суд и да му буде суђено без одлагања. Поред тога исти члан предвиђа да је суд дужан да поступак спроведе без одуговлачења, као и да онемогући сваку злоупотребу права која припадају лицима која учествују у поступку. У сагласности са тим законодавац је установио рокове који се морају поштовати у предузимању кривичнопроцесних радњи, а све у циљу остваривања начела суђења без одгађања, односно постизања правичности поступка.*

Значај начела појачава и пракса Европског суда за људска права у Стразбуру (Strasbourg), о чему свједочи велики број заузетих ставова по овоме питању, а што се чини посебно важним јесте утврђивање критерија на основу којих се процјењује стандард "разуман рок".

Кључне ријечи: *право, начело, суђење, независан и непристрасан суд, разуман рок.*

---

* govedaricam@yahoo.com

Право на суђење без одгађања предвиђа члан 14, став 3 Међународног пакта о грађанским и политичким правима, док Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода у члану 6, став 1 говори о суђењу у разумном року. Законодавства простора бивше Југославије ово право осумњиченог, односно оптуженог прописују као право на суђење без одгађања (одлагања) или право на суђење у разумном року. Без обзира на законску терминологију ово право у суштини садржи забрану одуговлачења кривичног поступка на начин да се осумњиченом, односно оптуженом гарантује ефикасност поступка у циљу утврђивања да ли има или не његове кривице у извршењу кривичног дјела, с једне стране, док, с друге стране, оштећеном се ствара могућност праведног обештећења као и моралне сатисфакције у краћем временском интервалу. Поред тога, у интересу државних органа јесте ефикасан кривични поступак који уз то бива и економичан са циљем остваривања специјалне и генералне превенције.

Дакле, значај начела је вишеструк и као такав од стране Европског суда за људска права у Стразбуру добио је критеријуме за процјену стандарда "разумног рока": тежину и сложеност кривичног предмета (с обзиром на комплексност овог критерија, значај се даје одређеном броју фактора као што су природа чињеница коју треба утврдити, број оптужених особа и свједока, потреба да се прибаве списи са суђења које је обављено у другој земљи или повезаност са другим предметима); поступање странака (тужиоца и оптуженог) пред судом; поступање судских и других државних органа; просјечна оптерећеност судова (Сијерчић Чолић, 2005: 72).

Везано за појам разумног рока намеће се питање од ког тренутка се почиње рачунати? У једном предмету, Суд је утврдио да се вријеме почиње рачунати од тренутка када је дато "званично обавјештење појединцу од стране надлежног органа да постоји тврдња да је он извршио кривично дјело" (De Weer против Белгије (1980) – Gomien, 1998: 48), у другом предмету Суд је додао и даље одређење "да је тиме положај (осумњиченог) битно погођен" (Eckle против СР Њемачке (1982) – Gomien, 1998: 48), што је у ствари исти стандард који се примјењује када треба утврдити да ли је неко оптужен за кривично дјело. Такође, разуман рок може тећи од тренутка када надлежни органи предузму мјеру која у значајној мјери утиче на стање особе и којом се та особа лишава сигурности коју ужива сваки грађанин који поштује закон (Jacobs and White, 1996: 144).

Оно што се чини интересантним јесте то да Суд сматра да и претјерана краткоћа поступка може довести у питање разуман рок суђења, претпоставку невиности, те право на одбрану. Интереси осумњиченог,

односно оптуженог у вези са најбржом могућом одлуком морају се вагати у односу на захтјеве брижљиве провере и исправног вођења поступка. Захтјев за спровођење овог начела мора се довести у склад са начелом истине. Није обезбијеђена правна сигурност грађана ако је поступак брз а непотпун, нити ако траје несразмјерно дуго, успоравајући поступак у другим кривичним стварима. Зато циљ мора бити да се нађе права мјера у остваривању овог начела. Пракса показује да је неекономичност поступка и суђење ван разумног рока у највећем броју случајева проузроковано лошим радом судија и слабом организацијом суда (Симовић, 2016: 298). Сама брзина судског поступка је увијек пожељна, али не по сваку цијену, јер би се тада могла претворити у свој антипод – у штетну брзоплетост и неке облике тзв. пријеког суда, који су незамисливи у демократским друштвима и њиховим правним системима (Шкулић, 2012: 137).

Дакле, када се процијењује да ли је релевантан период разуман, суд би нарочито морао водити рачуна о понашању државних власти (судских и државних органа). Уколико би се радило о одлагању поступка од стране државе, то би могло представљати кршење захтјева за разумним роком, односно кршење начела суђења без одгањања (Пресуда Vernillo, А. 198, 1991, стр. 13, и пресуда Pierazzini, а. 231-С, 1992, стр. 30 – P. van Dijk, G. J. H. van Hoof, 2001: 419). Дакле, ако би суд или тужилац као главни процесни субјекти или други представници државних органа неким својим радњама (недовољном припремљеношћу судије за суђење због недовољног проучавања списка, недовољним диференцирањем важних и мање важних ствари од стране судије, што често доводи до некритичког прихватања приједлога странака за извођење доказа због бојазни да у поступку по жалби не дође до укидања пресуде (Радуловић, 2009: 42), беспотребним одлагањем или прекидањем главног претреса, или неоправданим промјенама тужиоца у току поступка и сл.) одуговлачили поступак то би свакако било кршење начела суђења без одгањања.

С друге стране, ако је осумњичени, односно оптужени допринео дужем трајању поступка својим неоправданим неодржавањем позиву, ако се бранио са слободе, или је до тога дошло услијед честе промјене браниоца, односно на други начин, који се очигледно може довести у везу са његовом вољом (субјективни аспект), тако и са његовим конкретним поступцима (објективни аспект), онда се, под условом да се не може уочити неоправдано одлагање вођења поступка од стране суда или допринос одлагању од стране других службених актера поступка (прије свега тужиоца), не може говорити о повреди права осумњиченог, односно оптуженог на суђење у разумном року, односно на повреду суђења без одгањања (Шкулић, 2011: 113). Видимо да колико год ефикасност кривичног поступка зависила од

законодавца, она још више зависи од суда и других субјеката који учествују у кривичном поступку. Самим тим може се говорити о двије групе фактора од којих зависи практична реализација начела суђења у разумном року, односно права на суђење без одгађања, као и ефикасност кривичног поступка као цјелине. Прво, то су нормативни фактори садржани у квалитету законске норме, а друго, субјективни фактори који се тичу процесних субјеката који те законске норме треба да реализују (Бејатовић, 2014: 117).

У погледу комплексности предмета тешко је уопштено говорити јер ту може бити више разлога, као нпр. природа чињеница које треба утврдити, број оптужених лица и свједока, потреба прибављања списка са суђења које је обављено у другој земљи, повезаност са другим предметима те интервенције других лица у поступку. Произлази да сама комплексност предмета може бити посљедица споја правних и чињеничних питања.

Произлази да је питање, да ли је поступак вођен и окончан у разумном року *quaestio facti*. Општи критериј за оцјену о томе шта је то разуман рок могуће је установити питањима: да ли су радње предузете у одређеним роковима, је ли оптужба квалитетно обликована, припремљена за извођење доказа или се ти докази тек траже након подизања оптужнице, да ли је одбрани омогућено да припреми одбрану или је доведена у неједнак положај, потом да ли је суд био припремљен за вођење поступка без одуговлачења и најзад је ли било несавјесности и злоупотреба процесних права учесника у поступку (Раџић, 2001: 51–52). Дакле, да ли је суђено у разумном року, односно да ли је испоштовано право на суђење без одгађања – представља фактичко питање које се мора рјешавати у сваком конкретном случају у зависности од тежине кривичног дјела и других обиљежја конкретног кривичног случаја и узимањем у обзир ставова Европског суда за људска права по том питању (Бејатовић, 2014: 116–117).

Нормативни фактори који штите право на суђење без одлагања првенствено се везују за рокове у којима се налаже предузимање одређених процесних радњи од стране процесних субјеката: тако имамо да истрага не може трајати дуже од шест мјесеци, рок у коме судија за претходно саслушање мора одлучити о свим или појединим тачкама оптужнице не може бити дужи од осам дана, право на претходне приговоре од стране оптуженог који уколико се изјављују морају поштовати рок од петнаест дана, позив за изјашњавање о кривици који такође не може прећи рок од петнаест дана, те низ других законских рокова који су непромјењиви и неподложни било каквом одступању од њих. Код судских рокова, гдје је слобода суда за њиховим одређивањем израженија, такође се мора водити рачуна да

суд у сваком конкретном случају одреди најкраћи рок који је потребан за извршење одређене радње. Тумачећи ову обавезу суда не би се смјело догодити да рок који суд одреди буде дужи од самог законског рока за сличну процесну радњу, нпр. рок за исправку непотпуне жалбе да буде дужи од законског рока за улагање жалбе, тј. од петнаест дана (Јекић, 2003: 47).

Ово начело подразумијева и свако спречавање могуће злоупотребе права од стране лица која учествују у поступку, а све у циљу спровођења поступка од стране суда без одуговлачења. Злоупотреба права странака настаје због тога што се објективни циљеви поступка и субјективни циљеви странака у поступку не слажу. Суд тежи правилној пресуди, таквој би пресуди требало да тежи и тужилац (то се не догађа увијек), осумњичени, односно оптужени тежи пресуди која је за њега повољна, без обзира да ли је правилна (Васиљевић, 1981: 254–255).

Стварно спречавање злоупотребе права пада на суд, јер закон само прописује, односно ствара могућност за спречавање, а на суду је да то и спроведе. Закон овакву могућност ствара кроз одредбе о роковима у поступку, установом одлагања и прекидања главног претреса, те најзад кроз овлашћења суда да приступи и новчаним кажњавањима уколико странке својим поступцима очигледно желе одуговлачити кривични поступак, односно ако крше начело лојалности и поштења учесника у поступку, тј. врше процесне злоупотребе. Тако, Закон о кривичном поступку Републике Српске прописује кажњавање и тужиоца као представника државног органа у кривичном поступку новчаном казном,¹ као и браниоца, односно свједока и вјештака. Законик о кривичном поступку Србије остао је досљедан ранијим рјешењима која предвиђају новчано кажњавање горе побројаних субјеката, изузев јавног тужиоца као представника државног органа.²

---

1 Члан 260, став 2 Закона о кривичном поступку Републике Српске прописује да судија, предсједник вијећа може изрећи новчану казну до 5.000 КМ тужиоцу, односно лицу које га замјењује које се на уредно достављен позив суда није одазвало и није оправдало свој изостанак (“Службени гласник Републике Српске”, број: 53/12).

2 Члан 379 Законика о кривичном поступку Србије прописује ако на главни претрес, који је заказан на основу оптужнице јавног тужиоца, не дође јавни тужилац или лице које га замјењује, предсједник вијећа ће о томе обавијестити надлежног јавног тужиоца и затражити да одмах одреди замјену. Ако то није могуће, предсједник вијећа ће одредити да се главни претрес не одржи и о томе ће обавијестити надлежног јавног тужиоца и Државно вијеће тужилаца, који имају обавезу да обавијесте суд о предузетим мјерама (“Службени гласник Републике Србије”, број: 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014).

Кроз литературу, спречавање злоупотребе права би се могло подвести и под начело процесне економије, којим се дефинише да кривични поступак по својој архитектоници и по свом практичном извођењу треба да буде такав да са што мањим губитком времена, и са што мањим трошковима доведе до остваривања кривичнопроцесног задатка, тј. до расвјетљавања и рјешења кривичне ствари (Димитријевић, Стефановић Златић, Лазин, 1990: 54). Самим тим, начело права суђења без одгађања (суђење у разумном року) у себи би акумулирало начело процесне економије и начело лојалности и поштења учесника у поступку (сузбијање процесних злоупотреба), а добрим дијелом је и сегмент начела одбране и начела истине.

Оно обавезује све државне органе и друге процесне субјекте да кривичнопроцесне радње обаве у што краћем времену и без сувишних трошкова, чиме се доприноси у борби против криминалитета (Милошевић, Стевановић, 1997: 70). Претпоставке за остваривање процесне економије обезбјеђују се, у првом реду, самим законом, избјегавањем процесних форми које нису неопходне, успоравају поступак и повећавају трошкове. Прописивање рокова за предузимање процесних радњи, предвиђање одређених одступања од појединих процесних начела, установљавање посебних сумарних поступака за суђење лакших кривичних дјела, мјере за поправљање неправилних процесних радњи, правила о континуитету и концентрацији обављања процесних радњи и сличних мјера и правила – има за циљ да омогући економичан и рационалан поступак (Грубач, 2008: 213).

Дакле, начело процесне економије се састоји у постављању кривичног поступка тако да се са што мањим губитком времена, са што мањим радом и са што мање трошкова оствари како непосредан циљ сваке процесне радње, тако и коначни циљ добијања правилне и правичне пресуде (Васиљевић, 1981: 253).

Такође, начело суђења без одлагања поред осврта на термин “разуман рок”, те питања спречавања злоупотребе права предвиђа и свођење трајања притвора на најкраће нужно вријеме. Европска конвенција стриктно предвиђа у свом члану 5, став 3 да свако ко је у притвору или ухапшен мора у најкраћем року бити суђен или пуштен на слободу. Стандард суђења без одлагања мора се цијенити према строжим критеријима када се особа налази у притвору. Прихватајући те строже критерије за поступање у притворским предметима, суд је у могућности да позитивно утиче на право осумњиченог, односно оптуженог да у најкраћем разумном року буде изведен пред суд и да му буде суђено без одлагања, као и да таквим поступањем, трајање притвора своди на најкраће нужно вријеме (Сијерчић

Чолић, 2005: 74). Суђење без одлагања код трајања мјере притвора је у тој мјери подигнуто на висок ниво да се увијек мора дати предност суђења особи која је у притвору у односу на суђење особе која се брани са слободе (Предмет Wemhoff против СР Њемачке 1968 – Gomien, 1998: 34).

Литература

Бејатовић, С. (2014). Кривично процесно право, Београд: Јавно предузеће “Службени гласник”.

Васиљевић, Т. (1981). Систем кривичног процесног права СФРЈ, Београд: “Савремена администрација”.

Gomien, D. (1998). *Kratki vodič kroz Evropsku konvenciju, Strasbourg; Evropska izdanja.*

Грубач, М. (2008). Кривично процесно право, Београд: Правни факултет Универзитета Унион, Јавно предузеће “Службени гласник”.

Димитријевић, Д., Стефановић Златић, М., Лазин, Ђ. (1990). Кривично процесно право, Београд: “Научна књига”.

Јекић, З. (2003). Кривично процесно право, Београд: Графичко предузеће “Димитрије Давидовић”.

Jacobs and White (1996). *The European Convention on human rights, Clarendon Press.*

Крас, Д. (1995). *Engleski kazneni postupak, Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu.*

Кнежевић, С. (2012). Основна начела кривичног процесног права, Ниш: Студентски културни центар Ниш.

Милошевић, М., Стевановић, Ч. (1997). Кривично процесно право, Београд: Полицијска академија у Београду.

Pavišić, B. (2001). *Komentar zakona o kaznenom postupku, Rijeka.*

P. van Dijk, G.J.H. van Hoof, (2001). *Theory and practice of the European convention on human rights, Sarajevo: Muller Sarajevo.*

Радуловић, Д. (2009). Коментар Законика о кривичном поступку Црне Горе, Подгорица: Правни факултет у Подгорици.

Симовић, М. (2016). Кривично процесно право, Увод и општи дио, Бихаћ: Правни факултет Универзитета у Бихаћу.

Sijerčić Čolić, H. (2005). *Komentari zakona o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini, Sarajevo: Vijeće Evrope.*

Шкулић, М. (2012). Кривично процесно право, Подгорица: CID Podgorica.

Шкулић, М. (2011). Коментар Законика о кривичном поступку, Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, Јавно предузеће "Службени гласник".

Mladenka Govedarica, LL.D.

Assistant Professor,

Faculty of Law, University of East Sarajevo

THE RIGHT TO BE TRIED WITHOUT UNDUE DELAY

Summary

The right to be tried without undue delay is set as a legal principle that is closely related to the right to be tried within a reasonable time. Nearly all rights are based on the principle that preparation for trial and trial proceedings before the competent court must be performed as soon as possible in order to preclude unnecessary interference of state authorities in citizens' personal rights. Accordingly, the Criminal Procedure Code of the Republic of Serbian stipulates in Article 13 that the suspect or the accused has the right to be brought before an independent and impartial tribunal within the shortest reasonable time and to be tried without undue delay. This Article also provides that the court is obliged to conduct the proceedings without delay and prevent any abuse of the rights that the participants in the proceedings are entitled to. Accordingly, the legislator has established time limits that must be observed in the course of taking criminal procedure actions, for the purpose of ensuring fair proceedings and exercising the legal standard to be tried without undue delay. The importance of this principle is reinforced by the judicial practice of the European Court of Human Rights in Strasbourg, whose case law provides ample examples of judicial opinions on this issue. In particular, it seems important to establish the specific criteria for assessing the "reasonable time" standard.

Keywords: *right, principle, independent and impartial tribunal, reasonable time, trial without undue delay.*